

Čokovac i njegov benediktinski samostan) knjiga nudi i 25 snimaka važnih tekstova te uz njih opsežne i brižljivo dotjerane opise njihova sadržaja kao i kulturne i književnojezične važnosti. Tako su obrađeni *Kločev glagoljaš*, *Bečki listići*, *Mlađi glagoljski pripis Kijevskih listića*, *Grškovićevo odlomak Apostola, Illirico 4*, *Prvi vrbnički brevijar*, *Egzorcizmi* iz prve pol. 14. st., *Regula svetoga Benedikta*, *Brevijar Vida Omišljanina*, *Ivančičev zbornik*, *Glagoljična listina iz Like* (1469.), ćirilična *Oporuka Radoslavca Vladišića*, *Hrvojev misal*, *Hvalov zbornik*, *Beramski brevijar*, *Drugi novljanski brevijar*, *Klimantovićevo zbornik*, *Petrisov zbornik*, *Pismo bana Nikole Šubića Zrinskog*, *Česka glagoljska Biblija*, *Naslovnica Postelove knjige Linguarum duodecim...*, *Kuzmićevo zbornik*, *Kraljićevo rječnik*, *Poslanica o nedjelji u tekstu propovijedi* iz 19. stoljeća, *Zapis Bare Pifrovića* iz 1636. Snimci i opisi snimaka djelotvorno obogaćuju sadržaj knjige i daleko od toga da bi bili samo ilustrativni materijal.

Stožerni činitelj naše narodne opstojnosti, glagoljaštvo, u ovome djelu prikazuje autor koji već dugo i s pravom uživa ugled iznimnoga filologa i poznavatelja hrvatskih kulturnih procesa, posebice onih povezanih s hrvatskim glagoljaštvom. Jezikoslovna opremljenost, poznavanje starijih i novijih pogleda na književnost, odlični kulturološki uvidi, dugotrajno i temeljito bavljenje glagoljaškim fenomenom, sve to oplemenjeno snažnim autorovim uvjerenjem da se bavi nečim vrijednim svake pažnje – urodilo je knjigom koju s pouzdanjem i s opravdanom nadom može uzeti svatko komu je hrvatska kultura zanimljiva i važna.

STJEPAN DAMJANOVIĆ

ŠIMUN KOŽIČIĆ, *Od bitija redovničkoga knjižice*, Rijeka, 1531. Pretisak priredila Anica NAZOR, Državni arhiv u Rijeci – Družba »Braća hrvatskoga zmaja«, Stol riječko-bakarski, Rijeka 2009. Pretisak – 28 str. + transkripcija – 133 str.

Povodom 450. obljetnice smrti modruškoga biskupa Šimuna Kožičića Benje održan je 1988. godine znanstveni skup *Šimun Kožičić Benja i njegovo doba*. Izlaganja sa spomenutoga skupa, objavljena u *Zborniku radova o Šimunu Kožičiću Benji* prije dvadeset godina, do danas su ostala temeljnim

korpusom znanja o tome glagoljaškome humanistu i vrlo zanimljivoj osobi koja je u povijesti hrvatskoga glagoljaštva ostala upamćenom uglavnom po težnjama za popravljanjem jezika, obično tumačenima u purističkom kontekstu.

Izvršno poznata s literaturom o Kožičiću, ali i glagoljaškim tiskarstvom uopće, akademkinja Anica Nazor prikazala je Kožičićev život i djelo u nekoliko navrata. Upravo je ta upućenost, između ostaloga, utjecala na njezinu angažiranost oko priređivanja pretisaka njegovih izdanja. Sve do recentnih razdoblja uočljiv je naime manjak sustavnijih istraživanja jezika Kožičićevih izdanja, razlog kojemu je – barem dijelom – i nedostupnost izvornika. Godine 1861. Franjo Rački napisao je da je Kožičić manje razumljive riječi zamjenjivao »pučkima«, istovremeno ipak zadržavajući staroslavensko-starohrvatsku jezičnu mješavinu u nadi da će to olakšati prihvaćanje starijih i podučavanje mlađih svećenika. Ta se tvrdnja s vremenom sve više radikalizirala i naposljetku nerijetko pojednostavnjeno identificirala s kroatizacijom. S druge strane Kožičićev životni put, djelovanje i humanistička nastojanja dosad su relativno dobro dokumentirani i poznati.

Od šest knjiga tiskanih u njegovoj glagoljskoj tiskari u Rijeci 1530. i 1531. dosad su objavljeni pretisci triju Kožičićevih izdanja: *Psaltir* (1976.), *Knjižice krsta* (1984.), *Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov* (2007.), a 2009. godine tiskan je i pretisak četvrtoga: *Od bitija redovničkoga knjižice*. *Psaltir* je transkribirao još Josip Leonard Tandarić, a Anica Nazor ga je, s obzirom na to da nema kolofona, Kožičiću atribuirala na temelju tipografskoga znaka njegove tiskare na zadnjem listu i inicijala podudarnih s drugim njegovim izdanjima. Sljedeća tri navedena izdanja priredila je samostalno Anica Nazor, a u tijeku je i priprema kritičkoga izdanja Kožičićeva *Misala hrvackoga*, koja se provodi u sklopu projekta *Enciklopedija hrvatskoga glagoljaštva* pod vodstvom akademika Stjepana Damjanovića na zagrebačkome Filozofskome fakultetu. Priređivanje i objavu čeka dakle još samo posljednja knjiga otisnuta u riječkoj glagoljskoj tiskari – *Oficij rimski*. Ubrzo bi tako kompletna Kožičićeva glagoljička ostavština mogla biti objavljena i dostupna.

Od bitija redovničkoga knjižice pravilnik su redovničkoga života posvećen vinodolskomu vikaru i župnicima, tada u sastavu Modruške biskupije, koji sadrži 12 listova papira. Najprije su navedene zapreke (*protivščine*)

zbog kojih se ne može primiti sveti red, a potom kakvi bi trebali biti redovnici koji su ga već primili (*kriposti*). Ponovno se izdanje sastoji od dviju knjiga. Za grafičko je uređenje i oblikovanje korica *Knjižica* zaslužan Frane Paro, vrstan grafički stručnjak i istraživač tehnike hrvatskoglagoljskoga tiskarstva, koji je s akademkinjom Nazor surađivao i ranije u priređivanju ponovnih izdanja djela Kožičićeve glagoljske tiskare. U prvoj je knjizi pretnut izvornik, za čiju je reprodukciju poslužio jedini sačuvan primjerak, koji se čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici u Petrogradu. U drugoj se knjizi nalazi transkripcija predložka radi pristupačnosti i čitateljima nefilološke struke. Predgovor Jurja Lokmera i uvodni tekstovi Anice Nazor donose se i u prijevodu na ruski jezik.

Posebice je komplicirano pitanje jata, ne samo zbog dvojba o načinu na koji se čitao u hrvatskoglagoljskim tekstovima već i zbog specifične situacije u Kožičićevim izdanjima, gdje se rabi sasvim nedosljedno i – u primjerima u kojima nije reflektiran u *i* – često interferira s grafemom *e*. Priređivačica se opredijelila za zadržavanje jata na etimološkim mjestima i ispravljanje u primjerima gdje se on pojavljuje umjesto etimološkoga *e*. U transkripciji su ispravljene pogreške (glavninom tiskarske, npr. *buda* umjesto *bluda*, *moguv* umjesto *mogut*, u prijedlogu *d* umjesto *v*, *straka* umjesto *straha*), a u popratnim se bilješkama navodi oblik koji se nalazi u izvorniku. Status jata i procjena granice do koje se nešto (ne) može smatrati pogreškom poseban su problem u istraživanju jezika Kožičićevih izdanja.

Transkripciji su dodani biblijski tekstovi na suvremenome hrvatskome i dekreti na latinskome jeziku na koje se poziva u izvorniku, a bilješkama se u transkripciji dodatno upozorava na ta mjesta. Uz to dodan je popis najčešćih kratica i rječnik popularnoznanstvene naravi, koji zbog takve namjene nije sastavljen prema uobičajenim leksikografskim uzusima, pa se natuknice ne navode uvijek u kanonskome obliku. Zbog toga se kao natuknice pojavljuju i participi (osobito kada nisu u priloškoj funkciji, npr. *gređuća*, *imej*, *mnejuć*, *otejuć*, *slišeći*, *suć*), genitivni oblik anaforičke (lične) zamjenice, kojim se izriče posvojnost za 3. lice (*jego*) ili genitivni oblik danas izgubljene pokazne zamjenice prvoga stupnja deikse (*sego*).

Ocjenjujući da je »u ovome djelu jezik snažno prožet crkvenoslavenizimima«, Anica Nazor izdvaja staroslavenizme na grafematičkoj (dobro čuvanje vokalnoga *l*), morfološkoj (osobito deklinacija zamjenica i pridjeva,

dočetcu u 3. l. jd. i mn. prezenta) i tvorbenoj (dočetano *-ije* u glagolskih imenica) te donekle leksičkoj razini (zamjenica *az* za 1. l. jd.). Ovomu se kratkomu popisu staroslavenizama može još dodati nastavak *-ši* u 2. l. jd. prezenta (*ispraviši, postaviši*) te aktivan, iako ne posve dosljedno, odnos prema dvojini (*Abraam i Lot strannoljubca bêhota: sego radi dostojna bila sut; bista oba upala*). U 1. l. mn. prezenta, najčešćega glagolskoga oblika uopće u *Knjižicama*, starohrvatski je dočetak *-mo* (*oćemo, imamo, ukažemo*). Ovakvo je stanje uglavnom podudarno i s drugim Kožičićevim izdanjima, npr. *Misalom hrvackim* ili *Knjižicama od žitija*, što potvrđuje jedinstvenu i uređenu koncepciju književnoga jezika.

Ulaganjem svojega znanja i energije u priređivanje ponovnoga izdanja *Od bitija redovničkoga knjižica* akademkinja Anica Nazor učinila je još jedno Kožičićevo djelo dostupnim hrvatskim znanstvenim i kulturnim krugovima, a time nastavila svoj neumoran rad na promicanju i popularizaciji hrvatske glagoljske baštine. Možemo se s pravom nadati da će filološka (i ina) javnost prepoznati važnost objavljivanja *Knjižica*, ali i ostalih dosad priređenih Kožičićevih izdanja, te da nećemo predugo čekati na sustavnija, preciznija i obuhvatnija istraživanja njihova jezika.

IVANA ETEROVIĆ

ZRINKO MIČETIĆ, *Praputnjak i Vinodolski zakon*. Kulturno društvena udruga *Praputnjak*, Praputnjak 2009., 309 str.

Hrvatska se filologija osobito posljednjih desetljeća naviknula, doduše uvijek s nužnim oprezom, služiti opusima filoloških i historiografskih amatera koji s velikim marom obrađuju nerijetko vrlo složene teme. Motivacija im je najčešće potreba da pridonesu kulturnoj afirmaciji svoga zavičaja. Iako su teme vezane za glagoljaštvo osobito osjetljive, jer podrazumijevaju višestruko složena znanja za stjecanje kojih su potrebna desetljeća intenzivnoga rada i suradnji, s vremena na vrijeme iznenadi nas kakav vrijedan prinos, obično u kakvu lokalnom izdanju. Godine 2009. objavljena je tako knjiga *Praputnjak i Vinodolski zakon* autora Praputnjarca Zrinka Mičetića, po obrazovanju strojarskoga inženjera, a po vokaciji intenzivnog zauzimatelja za svoj kraj. Osim u brojne društvene angažmane Z. Mičetić uložio je